

Βενετία Μπακαλοῦδη : *Το κείμενο αποτελεί την εισαγωγή της διπλωματικής εργασίας με θέμα «Η δυνατότητα των μόνων ανδρών, μόνων γυναικών και ομόφυλων ζευγαριών να αποκτήσουν τέκνα μέσω των μεθόδων υποβοηθούμενης αναπαραγωγής, υπό το φως της Υπόθεσης «Βαλλιανάτος και άλλοι κατά Ελλάδα», στο Ευρωπαϊκό Δικαστήριο των Δικαιωμάτων του Ανθρώπου».*

«Όλοι οι άνθρωποι γεννιούνται ελεύθεροι και ίσοι σε αξιοπρέπεια και δικαιώματα».

Οικουμενική Διακήρυξη Δικαιωμάτων του Ανθρώπου, 1948.

1. Η οικουμενικότητα των δικαιωμάτων του ανθρώπου στο διεθνές και το ευρωπαϊκό δίκαιο.

Την επαύριον του Β' Παγκοσμίου Πολέμου, ο Χάρτης των Η.Ε. και η Οικουμενική Διακήρυξη «επιβεβαίωσαν την πίστη των λαών των Η.Ε. στα θεμελιώδη ανθρώπινα δικαιώματα, στην αξιοπρέπεια και αξία του ανθρώπου, στα ίσα δικαιώματα ανδρών και γυναικών». Η Οικουμενική Διακήρυξη υπογραμμίζει ότι «όλοι οι άνθρωποι γεννιούνται ελεύθεροι και ίσοι σε αξιοπρέπεια και δικαιώματα» και αποκλείει «κάθε είδους διάκριση», με ενδεικτική μνεία λόγων, περιλαμβανομένου και του φύλου. Επένευσε συνθήκες προστασίας δικαιωμάτων του ανθρώπου παγκόσμιας εμβέλειας και αποδοχής¹, καθώς και συνθήκες περιφερειακής εμβέλειας, όπως την Ευρωπαϊκή Σύμβαση Δικαιωμάτων του Ανθρώπου (ΕΣΔΑ) και άλλες συμβάσεις του Συμβουλίου της Ευρώπης, και συνθήκες της Οργάνωσης των Αμερικανικών Κρατών και της Αφρικανικής Ένωσης². Αυτά τα παγκόσμια εμβέλειας και αποδοχής κείμενα εκφράζουν την οικουμενικότητα, το αδιάρητο και το αλληλένδετο των ανθρωπίνων δικαιωμάτων³.

Οι Οικουμενικές Διακηρύξεις συνθέτουν περιλαμβάνουν ένα προοίμιο και αρχές, οι οποίες δεν είναι εμπειριστικά μεν αλλά λογική επιχειρηματολογία όπως

¹Όπως το Σύμφωνο για τα Ατομικά και Πολιτικά Δικαιώματα, το Σύμφωνο για τα Οικονομικά Κοινωνικά και Πολιτιστικά Δικαιώματα, τη Σύμβαση για την εξάλειψη κάθε μορφής Διακρίσεων κατά των γυναικών, και άλλες συνθήκες του ΟΗΕ και των ειδικευμένων Οργανισμών των ΗΕ, όπως η Σύμβαση της UNESCO για την Προστασία και Προώθηση της Πολιτισμικής του Πολιτισμικών Εκπράσεων.

²Κουκούλη – Σπηλιωτοπούλου Ζοφία, Πολιτισμική Πολυμορφία και Εθμική Βαναυσότητα, επικρατούσα απόδοση σε Φ. Παναγιωτοπούλου-Κουκουλή (επιμ.), Ηθική δεοντολογία της υγείας. *Libet anticorum* Ελένης Βαλαση-Αδάμ, εκδ. Πασιφάλης Αθήνα 2012.

³Βαλτινός Ν., Η προστασία των κοινωνικών δικαιωμάτων σε οικονομικό επίπεδο: η ΔΟΕ σε επιμέλεια Βασιλοπούλου Σ., Όψεις προστασίας ατομικών και κοινωνικών δικαιωμάτων, ΙΜΔΑ, Εκδόσεις Έσπια, Αθήνα 1995. Είχαν προηγηθεί οι διεθνείς συμβάσεις εργασίας, της Διεθνούς Οργάνωσης Εργασίας (ΔΟΕ), που ιδρύθηκε το 1919 με τη Συνθήκη των Βερσαλλιών-οι πρώτες διεθνείς συνθήκες που ρύθμιζαν όχι διακρατικές σχέσεις, αλλά ζητήματα της αποκλειστικής έως τότε δικαιοδοσίας των κρατών. Αυτές εισήγαγαν νέα δόξα στην προστασία των δικαιωμάτων του ανθρώπου και εγκαίνισαν τη διεύθυνση του διεθνούς δικαίου στη σφαίρα του εσωτερικού δικαίου, με αντίστοιχη παραχώρηση τμήματος εθνικής κυριαρχίας από τα κράτη. Βασικός στόχος της ΔΟΕ είναι η κατοχύρωση της αξιοπρέπειας όλων των ανθρώπων, ώστε να επιτευχθεί κοινωνική δικαιοσύνη.

Βενετία Μπακαλοῦδη : *Το κείμενο αποτελεί την εισαγωγή της διπλωματικής εργασίας με θέμα «Η δυνατότητα των μόνων ανδρών, μόνων γυναικών και ομόφυλων ζευγαριών να αποκτήσουν τέκνα μέσω των μεθόδων υποβοηθούμενης αναπαραγωγής, υπό το φως της Υπόθεσης «Βαλλιανάτος και άλλοι κατά Ελλάδα», στο Ευρωπαϊκό Δικαστήριο των Δικαιωμάτων του Ανθρώπου».*

Σε ότι αφορά στη νομική φύση της Σύμβασης πρόκειται αναμφίβολα για μια διεθνή συνθήκη, η οποία για να ισχύσει στο εσωτερικό των κρατών-μελών χρειάζεται επικύρωση σύμφωνα με τις εθνικές συνταγματικές τους διατάξεις⁴.

Στην ελληνική έννομη τάξη το κείμενο που προβλέπει την προστασία θεμελιωδών ατομικών δικαιωμάτων είναι το Σύνταγμα. Η ΕΣΔΑ κυρώθηκε από τη χώρα μας μαζί με το πρώτο πρόσθετο πρωτόκολλο με το Ν.2329/1953. Στη συνέχεια το καθεστώς της δικτατορίας την κατήγγειλε και τέθηκε εκ νέου σε ισχύ με το ΝΑ 53/1974. Από τότε η Σύμβαση δεσμεύει την Ελλάδα διεθνώς και οι διατάξεις της αποτελούν αναπόσπαστο μέρος του εσωτερικού ελληνικού δικαίου⁵ που υπερισχύουν κάθε άλλης διάταξης νόμου δυνάμει του άρθρου 28 § 1 του Συντάγματος⁶.

Η ακτινοβολία της Σύμβασης και η σημαντική προστιθέμενη αξία την οποία συνεισφέρει στη διεθνή προστασία των ανθρωπίνων δικαιωμάτων, οφείλεται αναμφισβήτητα στην πρόβλεψη δικαστικού οργάνου, στο οποίο ανατέθηκε η ερμηνεία και ο έλεγχος εφαρμογής των διατάξεών της. Πρόκειται αναμφίβολα για πρωτοτυπία στο διεθνές σύστημα. Για να μη μείνει η προστασία των εν λόγω δικαιωμάτων γράμμα κενό περιεχομένου, η Σύμβαση δημιουργεί έναν αποτελεσματικό δικαστικό μηχανισμό, το Ευρωπαϊκό Δικαστήριο Δικαιωμάτων του Ανθρώπου (ΕΔΔΑ με έδρα το Στρασβούργο), το οποίο εκδίδει προσφυγές των πολιτών και των κρατών μελών για παραβίαση της εν λόγω Σύμβασης, έργο το οποίο αποτελεί ίσως τη σπουδαιότερη πτυχή των δραστηριοτήτων αυτού του ευρωπαϊκού οργανισμού⁷. Το Δικαστήριο αυτό είναι ανεξάρτητο, αμερόληπτο, εξασφαλίζει μια δίκαιη δίκη και οι αποφάσεις που εκδίδει είναι δεσμευτικές.

Με το αξιοδιαύμιστο νομολογιακό του έργο και την πειστικότητα των αποφάσεών του, το ΕΔΔΑ⁸ αποτέλεσε έναν κρίσιμο παράγοντα για την ευθυγράμμιση των ενόμων τάξεων των συμβαλλόμενων κρατών στα νομολογιακά πορίσματά του και

⁴Παπαγιάννης Δ., Ευρωπαϊκό Δίκαιο, τέταρτη έκδοση Σάκουλα, Αθήνα-Κομοτηνή 2011, σελ.43.

⁵Κτιστάκης Γ., Η επίδραση της ΕΣΔΑ στην ερμηνεία και εφαρμογή του ελληνικού δικαίου, εκδ. Σάκουλα, Αθήνα 2002.

⁶Βεγλερίης Φ., «Η Ατομική Προσφυγή στην Ευρωπαϊκή Επιτροπή Δικαιωμάτων του Ανθρώπου», Το Σύνταγμα, 1985 σελ.497επ. ...Πάντως στην πράξη, η Σύμβαση δε λειτουργήσει αμέσως διότι η Ελλάδα δεν είχε υποβάλει τη σχετική δήλωση του άρθρου 34 για την άσκηση της ατομικής προσφυγής, Η δήλωση αυτή υποβλήθηκε τον Νοέμβριο του 1985 και έκτοτε ανανεώνεται κάθε τριετία. Με την ενέργεια αυτή το ελληνικό κράτος ενεργοποίησε τη διαδικασία υποβολής προσφυγής από κάθε φυσικό πρόσωπο, μη κυβερνητική οργάνωση ή ομάδα ατόμων.

⁷Παπαγιάννης Δ., Ευρωπαϊκό Δίκαιο, τέταρτη έκδοση Σάκουλα, Αθήνα-Κομοτηνή 2011, σελ.43.

⁸Σε ευρωπαϊκό επίπεδο εκτός από το Ευρωπαϊκό Δικαστήριο Δικαιωμάτων του Ανθρώπου (ΕΔΔΑ), είδους σημαντική είναι και η νομολογία του Δικαστηρίου της Ευρωπαϊκής Ένωσης (ΔΕΕ πρώην ΔΕΚ).

Βενετία Μπακαλοῦδη : *Το κείμενο αποτελεί την εισαγωγή της διπλωματικής εργασίας με θέμα «Η δυνατότητα των μόνων ανδρών, μόνων γυναικών και ομόφυλων ζευγαριών να αποκτήσουν τέκνα μέσω των μεθόδων υποβοηθούμενης αναπαραγωγής, υπό το φως της Υπόθεσης «Βαλλιανάτος και άλλοι κατά Ελλάδα», στο Ευρωπαϊκό Δικαστήριο των Δικαιωμάτων του Ανθρώπου».*

συμβαίνει με τα φιλοσοφικά κείμενα. Οι αρχές όμως αυτές απορρέουν από τη συνείδηση των ανθρώπων, ουσιαστικά αποτελούν ηθικές επιταγές και αποκτούν νομικό κύρος και υπόσταση μέσα από το Σύνταγμα και τη νομοθεσία καθεμιάς από τις χώρες που τις υιοθετεί⁴. Παραδείγματα τέτοιων δικηρῶσεων είναι η Διακήρυξη του Ελσίνκι (1967) στην οποία η Παγκόσμια Οργάνωση Υγείας υπογραμμίζει τη σπουδαιότητα της επιστημονικής και ηθικής αξιολόγησης των ερευνητικών προτοκόλλων, καθώς και την προστασία των εύλωτων προσώπων, η Οικουμενική Διακήρυξη της Ουνέσκο για το Ανθρώπινο Γονίδιο και τα Δικαιώματα του Ανθρώπου (1997), η Διεθνής Διακήρυξη της Ουνέσκο για τα Ανθρώπινα Γενετικά Δεδομένα (2003) και η Οικονομική Διακήρυξη της Ουνέσκο για τη Βιοηθική και τα Ανθρώπινα Δικαιώματα (2006). Οι Διακηρύξεις αυτές δεν καθιστούν απλώς σαφή τον έντονα οικουμενικό χαρακτήρα της Βιοηθικής, αλλά επίσης υπογραμμίζουν τη συμβολή της βιοηθικής έρευνας και του βιοηθικού διαλόγου στην εκδημοκρατικοποίηση ορισμένων όχι και τόσο δημοκρατικών χωρών. Με το διάλογο που μας υποχρεώνουν να διεξάγουμε προτίστω σε εθνικό επίπεδο για θέματα όπως είναι η δικαιοσύνη, η ισότητα των δύο φύλων, οι ατομικές ελευθερίες η διαχείριση και η προστασία των προσωπικών δεδομένων κ.ά., εναυφώνουν προς εξέταση ζητήματα των οποίων η συζήτηση είχε απαγορευθεί πολιτικά.

Σε επίπεδο ευρύτερης πολιτικής συνεργασίας μεταξύ των ευρωπαϊκών κρατών και ως άμεσο αποτέλεσμα του συνεδρίου της Χάγης, ιδρύθηκε με τη Συνθήκη του Λονδίνου (5.5.1949) το Συμβούλιο της Ευρώπης, ένας κλασσικός διεθνής διακυβερνητικός οργανισμός, αμιγώς όμως ευρωπαϊκός⁵. Συστάθηκε μετά τον Δεύτερο Παγκόσμιο Πόλεμο με σκοπό την προαγωγή, μεταξύ άλλων, του κράτους δικαίου, της δημοκρατίας, των ανθρωπίνων δικαιωμάτων και της κοινωνικής ανάπτυξης (βλ. προοίμιο και άρθρο 1 του καταστατικού του Συμβουλίου της Ευρώπης).

Η κυριότερη σύμβαση που καταρτίστηκε στα πλαίσια του Συμβουλίου της Ευρώπης, ήταν αναμφισβήτητα η σύμβαση για την προστασία των ανθρωπίνων δικαιωμάτων και θεμελιωδών ελευθεριών (Ευρωπαϊκή Σύμβαση για τα Δικαιώματα του Ανθρώπου-ΕΣΔΑ) της 4^{ης} Νοεμβρίου 1950, η οποία τέθηκε σε ισχύ το Σεπτέμβριο του 1953. Βασίζονταν, όπως προαναφέρθηκε, στην Οικουμενική Διακήρυξη των Δικαιωμάτων του Ανθρώπου των Ηνωμένων Εθνών (Παρίσι 1948) και πρωταρχικός της στόχος ήταν να γίνουν τα πρώτα βήματα για την ισχυροποίηση ορισμένων δικαιωμάτων.

⁴Αραγιάνα-Μονάχου Μ., Οι αρχές της Βιοηθικής. Η Οικουμενική Διακήρυξη για τη Βιοηθική και τα Ανθρώπινα Δικαιώματα στην Ελληνική Ιατρική και Φαρμακευτική Επιθεώρηση, τ.4 (2006), σελ. 56-68.

⁵Παπαγιάννης Δ., Ευρωπαϊκό Δίκαιο, τέταρτη έκδοση Σάκουλα, Αθήνα-Κομοτηνή 2011, σελ.40.

Βενετία Μπακαλοῦδη : *Το κείμενο αποτελεί την εισαγωγή της διπλωματικής εργασίας με θέμα «Η δυνατότητα των μόνων ανδρών, μόνων γυναικών και ομόφυλων ζευγαριών να αποκτήσουν τέκνα μέσω των μεθόδων υποβοηθούμενης αναπαραγωγής, υπό το φως της Υπόθεσης «Βαλλιανάτος και άλλοι κατά Ελλάδα», στο Ευρωπαϊκό Δικαστήριο των Δικαιωμάτων του Ανθρώπου».*

τη βαθμιαία δημιουργία μιας ενιαίας ευρωπαϊκής δημόσιας τάξης αναφορικά με την προστασία των θεμελιωδών δικαιωμάτων.

Το Δικαστήριο προσέγγισε την ΕΣΔΑ όχι ως ένα αποστεωμένο κείμενο, αλλά ως ένα «ζωντανό εργαλείο» (a living instrument)¹¹, το οποίο πρέπει να ερμηνεύεται κάτω από το πρίσμα των σύγχρονων συνθηκών (μέθοδος της εξελικτικής ερμηνείας), κερδίζοντας κατ' αυτόν τον τρόπο την επιδοκιμασία των συμβαλλόμενων μερών¹².

Η ανάγκη προστασίας των δικαιωμάτων του ανθρώπου κατά τρόπο που να ανταποκρίνεται στις σύγχρονες αντιλήψεις, οδήγη στη λεγόμενη «εξελικτική ερμηνεία». Πρόκειται για μια μέθοδο ερμηνείας η οποία έχει σφραγίσει τη νομολογία του Ευρωπαϊκού Δικαστηρίου από την αρχή της λειτουργίας του μέχρι σήμερα¹³. Η εξελικτική ερμηνεία έχει ως βάση της σύγχρονη συνθήκες ζωής και όχι τις μελλοντικές. Το Δικαστήριο παρακολουθεί προσεκτικά τις εξελίξεις, τις αποτυπώνει, τις συνοδεύει και ενδεχομένως τις επηρεάζει.

Η σκοτεινή πλευρά στην όλη λειτουργία του συστήματος προστασίας των δικαιωμάτων του ανθρώπου στα πλαίσια του Συμβουλίου της Ευρώπης εντοπίζεται στον τομέα εφαρμογής των αποφάσεων του Δικαστηρίου, αλλά και στο χρόνο έκδοσης των αποφάσεων του¹⁴.

Ως προς το πρώτο, το αρ.46 της ΕΣΔΑ υποχρεώνει τα κράτη μέλη προς συμμόρφωση στις οριστικές του αποφάσεις, όμως η εκτέλεσή τους εφάρται κατ' ουσίαν στην καλή θέληση των κρατών μελών, καθώς δεν προβλέπονται μηχανισμοί εξαναγκασμού τους προς συμμόρφωση¹⁵. Έτσι τα κρούσματα μη συμμόρφωσης παρουσιάζουν αυξητική τάση.

Ως προς το δεύτερο, η καθυστέρηση στην εκδίκαση των υποθέσεων και στην έκδοση των αποφάσεων είναι εύλογη, καθώς η ροή των υποθέσεων στο ΕΔΔΑ αυξήθηκε σημαντικά, ειδικά μετά τις δημοκρατικές μεταβάσεις στην Κεντρική και Ανατολική Ευρώπη κατά τη διάρκεια της δεκαετίας του 1990, που είχαν ως αποτέλεσμα την ένταξη στο Συμβούλιο της Ευρώπης βαλκανικών και ανατολικών χωρών, καθώς και

¹¹Υπόθεση Tyger κατά Ηνωμένου Βασιλείου, απόφαση της 25.4.1978, παρ.31.

¹²Παπαγιάννης Δ., Ευρωπαϊκό Δίκαιο, τέταρτη έκδοση Σάκουλα, Αθήνα-Κομοτηνή 2011, σελ.44-45.

¹³Σταλιανός Α.-Α., Η Ανθρώπινη Διάσταση του Διεθνούς Δικαίου, Νομική Βιβλιοθήκη, Αθήνα 2010, σελ.222επ.

¹⁴Παπαγιάννης Δ., Ευρωπαϊκό Δίκαιο, τέταρτη έκδοση, Αθήνα-Κομοτηνή 2011, σελ.44-45.

¹⁵Ραζάνης Χ., «Η νομολογία του ΕΔΔΑ: Κλίση του Προκρούστει ή Συμβολή στην Ευρωπαϊκή Ολοκλήρωση; Νοβ 2009,1833... Είναι γεγονός ότι τα συμβαλλόμενα κράτη, παρά τις όποιες επιμέρους αντιρρήσεις αποδέχονται και εφαρμόζουν κατά κανόνα τις αποφάσεις του.

Βενετία Μπακαλούδη : *Το κείμενο αποτελεί την εισαγωγή της διπλωματικής εργασίας με θέμα «Η δυνατότητα των μόνων ανδρών, μόνων γυναικών και ομόφυλων ζευγαριών να αποκτήσουν τέκνα μέσω των μεθόδων υποβοηθούμενης αναπαραγωγής, υπό το φως της Υπόθεσης «Βαλλιανάτος και άλλοι κατά Ελλάδα», στο Ευρωπαϊκό Δικαστήριο των Δικαιωμάτων του Ανθρώπου».*

της υποχρεωτικής αποδοχής της ατομικής προσφυγής με την εισαγωγή του Ενδεκάτου Πρωτοκόλλου¹⁶.

Όσον αφορά στην Υπόθεση «Βαλλιανάτος και άλλοι κατά Ελλάδα», υπό το φως της επιχειρείται η ανάλυση σύγχρονων κοινωνικών θεμάτων που απασχολούν την ελληνική κοινωνία, μεταξύ άλλων και το ζήτημα της συμβίωσης, το ΕΑΔΑ έχει, κατά κανόνα, εξετάσει το ζήτημα της συμβίωσης γενικότερα και της καταχωρισμένης συμβίωσης ειδικότερα υπό το πρίσμα του αρ.14 ΕΣΔΑ¹⁷, σε συνδυασμό με το αρ.8 ΕΣΔΑ¹⁸. Προς αυτή την κατεύθυνση είναι σημαντική μεθοδολογικά η πορεία της σκέψης του ότι: *«η νομική αναγνώριση ακολουθεί και δεν προηγείται της ύπαρξης οικογενειακών δεσμών».*

Το άρθρο 14 της ΕΣΔΑ (the non-discrimination clause) δεν είναι αυτοτελής διάταξη, καθώς συνδυάζεται με την επίκληση άλλων δικαιωμάτων κατοχυρωμένων στη Σύμβαση¹⁹. Εκτός λοιπόν από τη συμβίωση στο πλαίσιο του γάμου, η συμβίωση μεταξύ δύο προσώπων, διαφορετικού ή ίδιου φύλου, και η νομική της αναγνώριση εμπίπτει - κατά κύριο λόγο - στο πεδίο προστασίας του αρ.8 της Σύμβασης, το οποίο κατοχυρώνει το δικαίωμα σεβασμού της ιδιότητας και οικογενειακής ζωής²⁰.

Τα σχετικά με την υπόθεση «Βαλλιανάτος κ.α. κατά Ελλάδα» κείμενα του Συμβουλίου της Ευρώπης (όπως περιγράφονται στις παρ.27-30) τα οποία έλαβε υπόψη του το Δικαστήριο είναι τα ακόλουθα:

Η Σύσταση (Recommendation) 924 (1981) για τις διακρίσεις σε βάρος των ομοφυλόφιλων ατόμων, όπου η Κοινοβουλευτική Συνέλευση του Συμβουλίου

¹⁶Για περισσότερες πληροφορίες σχετικά με το 11^ο και το 14^ο Πρωτόκολλο βλ. http://www.echr.coe.int/Documents/Convention_ELL.pdf

¹⁷Αναγνώριση των διακρίσεων
Άρθρο 14.- Η χρήση των αναγνωρισμένων εν τη παρούσα Σύμβαση δικαιωμάτων και ελευθεριών δεν να εξασφαλισθεί σχετικές διακρίσεις φύλου, φυλής, χρώματος, γλώσσας, θρησκείας, πολιτικής ή άλλων πεποιθήσεων, εθνικής ή κοινωνικής προελεύσεως, συμμετοχής εις εθνική μειονότητα, περιουσίας, γεννήσεως ή άλλης καταστάσεως.

¹⁸Δικαίωμα σεβασμού της ιδιωτικής και οικογενειακής ζωής
Άρθρο 8.- 1. Πάν πρόσωπον δικαιούται εις σεβασμόν της ιδιωτικής και οικογενειακής ζωής του, της κατοικίας και της αλληλογραφίας του. 2. Δεν επιτρέπεται να υπαρής επέμβασις δημοσίας αρχής εν τη σκηνή του δικαιώματος τούτου, εκτός εάν η επέμβασις αυτή προβλέπεται υπό τον νόμον και αποτελεί μέτρον το οποίον, εις μιαν δημοκρατικὴν κοινωνίαν, είναι αναγκαίον δια την εθνικὴν ασφάλειαν, την δημοσίαν ασφάλειαν, την οικονομικὴν ευημερίαν της χώρας, την πρόσπιση της τάξεως και την πρόληψιν ποινικῶν παραβάσεων, την προστασίαν της υγιείας ή της ηθικής, ή την προστασίαν των δικαιωμάτων και ελευθεριῶν άλλων.

¹⁹www.coe.int, Pamphlet No. 7, Minority Rights under the European Convention on Human Rights.
²⁰Καραβίας Μ., αρ.8., Ευρωπαϊκή Σύμβαση Δικαιωμάτων του Ανθρώπου-Ερμηνεία κατ' άρθρο, Αθήνα, εκδόσεις Νομική Βιβλιοθήκη, 2013 σελ.323-326 & 332-333.

Βενετία Μπακαλούδη : *Το κείμενο αποτελεί την εισαγωγή της διπλωματικής εργασίας με θέμα «Η δυνατότητα των μόνων ανδρών, μόνων γυναικών και ομόφυλων ζευγαριών να αποκτήσουν τέκνα μέσω των μεθόδων υποβοηθούμενης αναπαραγωγής, υπό το φως της Υπόθεσης «Βαλλιανάτος και άλλοι κατά Ελλάδα», στο Ευρωπαϊκό Δικαστήριο των Δικαιωμάτων του Ανθρώπου».*

τρανσεξουαλικών ατόμων και να προωθούν την ανεκτικότητα απέναντί τους». Η Σύσταση αναφέρει επίσης:

«23. Όπου η εθνική νομοθεσία αναγνωρίζει δικαιώματα και υποχρεώσεις σε ανύπαντρα ζευγάρια, τα Κράτη μέλη θα πρέπει να διασφαλίζουν ότι αυτά εφαρμόζονται χωρίς διακρίσεις τόσο σε ομόφυλα όσο και σε ετερόφυλα ζευγάρια, συμπεριλαμβανομένων των συνταξιοδοτικών δικαιωμάτων των επίζησάντων και εγκατάστασης επίζησάντων εννοιαστών.

24. Όπου η εθνική νομοθεσία αναγνωρίζει το σύμφωνο συμβίωσης μεταξύ των ατόμων ίδιου φύλου, τα Κράτη μέλη θα πρέπει να φροντίζουν ώστε το νομικό τους καθεστώς και τα δικαιώματα και οι υποχρεώσεις τους να είναι ισοδύναμα με αυτά των ετερόφυλων ζευγαριών σε μια συγκρίσιμη κατάσταση.

25. Όπου η εθνική νομοθεσία δεν αναγνωρίζει ούτε χορηγεί δικαιώματα ή υποχρεώσεις σε καταχωρισμένες συμβιώσεις μεταξύ ατόμων του ίδιου φύλου και στα ανύπαντρα ζευγάρια, τα κράτη μέλη καλούνται να εξετάσουν τη δυνατότητα να χορηγούν, χωρίς διακρίσεις, συμπεριλαμβανομένων και των ετερόφυλων ζευγαριών, στα ομόφυλα ζευγάρια τα νομικά και άλλα μέσα για να διευθετήσουν τα πρακτικά προβλήματα που συνδέονται με την κοινωνική πραγματικότητα στην οποία ζουν».

Προς την ίδια κατεύθυνση κινείται τόσο το πρωτογενές ενωσιακό δικαιο, ιδίως τα Άρθρα 7,9 και 21 του Χάρτη Θεμελιωδών Δικαιωμάτων της Ευρωπαϊκής Ένωσης²² όσο και το παράγωγο ενωσιακό δικαιο²³, με αποδοχή ενός περιθωρίου διακριτικής ευχέρειας των κρατών μελών²⁴. Το άρθρο 21 του Χάρτη των Θεμελιωδών

²² Άρθρο 7

²³Καθένας έχει δικαίωμα σεβασμού στην ιδιωτική και οικογενειακή ζωή του, στην κατοικία και στην επικοινωνία του.»

Άρθρο 9

²⁴Το δικαίωμα στον γάμο και στην ίδρυση οικογένειας διασφαλίζεται σύμφωνα με τους εθνικούς νόμους που διέπουν την ενάσκηση των δικαιωμάτων αυτών.»

Άρθρο 21

²⁵Κάθε διάκριση που βασίζεται σε λόγους όπως το φύλο, η φυλή, το χρώμα, η εθνική ή κοινωνική καταγωγή, τα γενετικά χαρακτηριστικά, η γλώσσα, η θρησκεία ή οι πεποιθήσεις, η πολιτική ή κάθε άλλη γνώμη, η ιδιότητα μέλους σε εθνική μειονότητα, η ιδιότητα, η γέννηση, η ηλικία ή ο σεξουαλικός προσανατολισμός είναι απαγορευμένη.

²⁶ΟΔΗΓΙΕΣ 2003/86/ΕΚ ΑΡ.4,5 ΕΥΡΩΠΑΙΚΟΥ ΣΥΜΒΟΥΛΙΟΥ & 2004/38/ΕΚ ΑΡ.2 ΕΥΡΩΠΑΙΚΟΥ ΚΟΙΝΩΝ ΚΕΝΤΡΩ

²⁷Η επεξεργασία του ΧΔΔ έγινε από μια συνέλευση, στην οποία εκπροσωπούνταν τα εθνικά κοινοβούλια, οι εθνικές κυβερνήσεις και η Επιτροπή. Η συνέλευση παρουσίασε το τελικό κείμενο που έγινε πανηγυρικά δεκτό στη αίθουσα Κορυφής της Νίκαιας, την 7.12.2000. Στον εν λόγω Χάρτη παρατίθεται κατάλογος ανθρωπίνων δικαιωμάτων, ο οποίος έχει βασιστεί σε μεγάλο βαθμό στα δικαιώματα που αναγνωρίζουν τα συντάγματα των κρατών μελών, η ΕΣΔΑ και οι Οικουμενικές

Βενετία Μπακαλούδη : *Το κείμενο αποτελεί την εισαγωγή της διπλωματικής εργασίας με θέμα «Η δυνατότητα των μόνων ανδρών, μόνων γυναικών και ομόφυλων ζευγαριών να αποκτήσουν τέκνα μέσω των μεθόδων υποβοηθούμενης αναπαραγωγής, υπό το φως της Υπόθεσης «Βαλλιανάτος και άλλοι κατά Ελλάδα», στο Ευρωπαϊκό Δικαστήριο των Δικαιωμάτων του Ανθρώπου».*

Ευρώπης (APCE) καταγγέλλει τις διάφορες μορφές διάκρισης σε βάρος των ομοφυλόφιλων ατόμων σε ορισμένα κράτη μέλη του Συμβουλίου της Ευρώπης. Η Σύσταση 1474 (2000) για την «κατάσταση των γκέι και λεσβιών στα κράτη μέλη του Συμβουλίου της Ευρώπης», η οποία καλεί τα κράτη μέλη να υιοθετήσουν, μεταξύ άλλων, νομοθεσίες που να κατοχυρώνουν την καταχωρισμένη συμβίωση. Η Σύσταση 1470 (2000) για το πιο ειδικό θέμα της «κατάστασης των γκέι και λεσβιών και των συντρόφων τους σε θέματα ασύλου και μετανάστευσης στα κράτη μέλη του Συμβουλίου της Ευρώπης», η οποία συνδέεται στην Επιτροπή των Υπουργών να καλέσει τα κράτη μέλη, μεταξύ άλλων, «να επανεξετάσουν, ιδίως, την πολιτική τους στο πεδίο των κοινωνικών δικαιωμάτων και της προστασίας των μεταναστών, προκειμένου τα ομόφυλα ζευγάρια και οι ομόφυλες οικογένειες και ενώσεις να έχουν ίση μεταχείριση σύμφωνα με τους κανόνες που ισχύουν για τις ετερόφυλες οικογένειες και ενώσεις...».

Το Ψήφισμα 1728 (2010) της Κοινοβουλευτικής Συνέλευσης του Συμβουλίου της Ευρώπης που θεσπίστηκε στις 29 Απριλίου 2010 με τίτλο "Διάκριση λόγω σεξουαλικού προσανατολισμού και ταυτότητας φύλου" καλεί τα κράτη μέλη να "εργηθούν την νομική αναγνώριση των ομόφυλων ζευγαριών εφόσον η εθνική νομοθεσία προβλέπει μια τέτοια αναγνώριση, όπως ήδη συνέστησε η Συνέλευση το 2000"²¹.

Επίσης στη Σύσταση της Επιτροπής των Υπουργών CM/Rec (2010)5 για τα μέτρα καταπολέμησης των διακρίσεων για λόγους σεξουαλικού προσανατολισμού και ταυτότητας φύλου, η Επιτροπή Υπουργών συνέστησε στα κράτη μέλη :

«1. Να εξετάσουν την ισχύουσα νομοθεσία και τα άλλα μέτρα, να τα αναθεωρούν και να συλλέγουν και να αναλύουν σχετικά δεδομένα προκειμένου να παρακολουθούν και να περιορίζουν κάθε άμεση ή έμμεση διάκριση για λόγους σεξουαλικού προσανατολισμού ή ταυτότητας φύλου.

2. Να διασφαλίζουν ότι τα νομοθετικά και άλλα μέτρα θεσπίζονται και εφαρμόζονται αποτελεσματικά για την καταπολέμηση των διακρίσεων για λόγους σεξουαλικού προσανατολισμού και ταυτότητας φύλου, να διασφαλίζουν το σεβασμό των ανθρωπίνων δικαιωμάτων των λεσβιών, των γκέι, των αμφισεξουαλικών και των

²¹προβλέπει, μεταξύ άλλων: "16.9.1.Ιδια περιουσιακά δικαιώματα και υποχρεώσεις με όσα προβλέπονται για τα ετερόφυλα ζευγάρια, 16.9.2. καθιστά συγγενικό 16.9.3. μέτρα διασφάλισης επί εάν ο ένας σύντροφος σε σύμφωνο συμβίωσης είναι αλλοδαπός, απολαμβάνει ίδια δικαιώματα διαμονής με αυτά που θα εφαρμόζονταν εάν είχε ετερόφυλη σχέση 16.9.4. αναγνώριση διατάξεων με όμοιο αποτέλεσμα προς αυτό που έχει θεσπιστεί από άλλα κράτη μέλη".

Βενετία Μπακαλούδη : *Το κείμενο αποτελεί την εισαγωγή της διπλωματικής εργασίας με θέμα «Η δυνατότητα των μόνων ανδρών, μόνων γυναικών και ομόφυλων ζευγαριών να αποκτήσουν τέκνα μέσω των μεθόδων υποβοηθούμενης αναπαραγωγής, υπό το φως της Υπόθεσης «Βαλλιανάτος και άλλοι κατά Ελλάδα», στο Ευρωπαϊκό Δικαστήριο των Δικαιωμάτων του Ανθρώπου».*

δικαιωμάτων της Ευρωπαϊκής Ένωσης απαγορεύει τις διακρίσεις. Σε άμεσο συσχέτισμο με το άρθρο 3 του Χάρτη που έχει ως τίτλο το «Δικαίωμα στην ακεραιότητα του προσώπου», πρέπει να αναφερθούν και τα άρθρα 1 και 2 του Χάρτη που προστατεύουν το απαραβίαστο της ανθρωπίνης αξιοπρέπειας και το δικαίωμα στη ζωή, αντίστοιχα.

Για λόγους πληρότητας της συγκεκριμένης προστασίας πρέπει να μην μνησθούμε εδώ και η ρύθμιση του αρ.6 της Συνθήκης για την Ε.Ε., σύμφωνα με την οποία τα θεμελιώδη δικαιώματα όπως αυτά κατοχυρώνονται από την ΕΣΔΑ και όπως απορρέουν από τις κοινές συνταγματικές παραδόσεις των κρατών μελών, αποτελούν μέρος των γενικών αρχών του δικαίου της Ένωσης. Κατά συνέπεια, η προστασία των θεμελιωδών δικαιωμάτων γενικά αλλά και των ζητημάτων της βιοηθικής ειδικά, δεν εξαντλούνται αποκλειστικά στο Χάρτη Θεμελιωδών Δικαιωμάτων, αλλά συλλειτουργούν με εκείνα που περιλαμβάνονται τόσο στα εθνικά Συντάγματα αλλά και εκείνα της ΕΣΔΑ. Προβλέπεται ρητά πλέον μια τρισδιάστατη προστασία των θεμελιωδών δικαιωμάτων γενικά που εκκινεί από τις κοινές συνταγματικές παραδόσεις των κρατών μελών, φτάνει στο Χάρτη της Ένωσης και καταλήγει στην ΕΣΔΑ²⁵.

Τον θεμελιώδη χαρακτήρα της «αξίας του ανθρώπου» κατοχυρώνει και το Σύνταγμα μας, επιβάλλοντας το «σεβασμό και την προστασία της» ως «προταρχική υποχρέωση» της Πολιτείας (αρ. 2, παρ.1 Σ.).

2. Θεωρίες ανθρωπίνων δικαιωμάτων και Βιοηθική.

Η Βιοηθική, υπό την αυστηρή σημασία του όρου, ως η φιλοσοφική εξέταση των αρχών και των κανόνων που πρέπει να διέπουν τις επιστήμες και τις τεχνολογίες της ζωής είναι αρκετά νέα²⁶. Με την Ιατρικός Υποβοηθούμενη Αναπαραγωγή ένας νέος,

Συνθήκες των δικαιωμάτων του ανθρώπου όπως η σύμβαση των Ηνωμένων Εθνών για τα δικαιώματα του παιδιού. Ο Χάρτης έτσι όπως θεσπίστηκε το 2000, είχε απλώς τη μορφή «διακήρυξης», δεν ήταν, δηλαδή, νομικά δεσμευτικός. Με την έναρξη ισχύος της συνθήκης της Λισαβόνας το 2009, το καθεστώς του Χάρτη τροποποιήθηκε και ο τελευταίος κατέστη πλέον νομικά δεσμευτικός. Ως εκ τούτου, τα θεσμικά όργανα της ΕΕ οφείλουν να συμμορφώνονται με τις διατάξεις του. Με τις διατάξεις του Χάρτη οφείλουν να συμμορφώνονται και τα κράτη μέλη, όμως μόνο όταν εφαρμόζουν το δικαίωμα της Ε.Ε.

²⁶Παπαγιάννης Δ., Η Βιοηθική στο Χάρτη Θεμελιωδών Δικαιωμάτων, Μαρία Κανελλοπούλου-Μπόδη, Φερνάντεζ Παναγοπούλου-Κουτλαβή, Ιατρική Ένωση και Βιοηθική, σύγχρονες προσεγγίσεις και προοπτικές του μέλλοντος εκδ. Broken Hill Publishers LTD, 2014.

²⁷Σύμφωνα με τον G. Hottis, ο όρος «Βιοηθική» ενοικήθηκε και χρησιμοποίηθηκε για πρώτη φορά από τον αμερικανό ογκολόγο Van Rensselaer Potter, ο οποίος το 1970 εξέδωσε το άρθρο «Βιοηθική, η

Βενετία Μπακαλούδη : *Το κείμενο αποτελεί την εισαγωγή της διπλωματικής εργασίας με θέμα «Η δυνατότητα των μόνων ανδρών, μόνων γυναικών και ομόφυλων ζευγαριών να αποκτήσουν τέκνα μέσω των μεθόδων υποβοηθούμενης αναπαραγωγής, υπό το φως της Υπόθεσης «Βαλλιανάτος και άλλοι κατά Ελλάδα», στο Ευρωπαϊκό Δικαστήριο των Δικαιωμάτων του Ανθρώπου».*

μεγάλος αριθμός γενετικών δυνατοτήτων και επιμβάσεων ανοιγόταν μπροστά στον άνθρωπο, δυνατότητων οι οποίες κανείς δεν γνώριζε πώς θα τον επηρέαζαν. Έχει επιβληθεί ως η επιστήμη εκείνη η οποία παρακολουθεί εκ του σύνεγγυς τους πειραματισμούς και τις εξελίξεις των ιατρικών επιστημών και τεχνολογιών και κυρίως μελετά τις συνέπειες που έχουν ή που μπορεί να έχουν για τον άνθρωπο και την ανθρώπινη κοινωνία στο σύνολό της²⁷.

Τα προβλήματα τα οποία εγείρουν οι ιατρικές τεχνολογίες έχουν έναν πολυσχιδή και πολυθεματικό χαρακτήρα. Τα ερωτήματα που προκύπτουν δεν είναι αφηρημένα και θεωρητικά, αλλά είναι συγκεκριμένα και πρακτικά. Θα ανέμενε κανείς ότι η βιοηθική έρευνα ως η φιλοσοφική εξέταση των προβλημάτων που εγείρονται από τη ραγδαία ανάπτυξη των ιατρικών επιστημών και τεχνολογιών κάνει χρήση ορισμένων κλασικών αλλά και πιο σύγχρονων ηθικών θεωριών²⁸. Μια από αυτές, της οποίας γίνεται ευρεία χρήση στη Βιοηθική, είναι η θεωρία των ανθρωπίνων δικαιωμάτων. Πρόκειται καθαρά για μια γαλλική ή γαλλόφωνη προσέγγιση και έχει υποστηριχθεί από τις προαναφερόμενες διακηρύξεις των δικαιωμάτων του ανθρώπου .

Οι θεωρίες των ανθρωπίνων δικαιωμάτων θεμελιώνονται το 18ο αιώνα, την εποχή του Διαφωτισμού, όταν ο άνθρωπος λυτρωμένος από κάθε μεταφυσική και πολιτική εξουσία αισθάνεται εντελώς ελεύθερος και ανεξάρτητος να διεκδικήσει με το λόγο ότι του είχε στερηθεί μέχρι τότε, τις ατομικές του ελευθερίες και τα δικαιώματά του. Με το διαφωτισμό ο άνθρωπος εισέρχεται στην εποχή του ορθολογισμού και της ορμότητας, αποβάλλει κάθε εξάρτηση από το θρησκευτικό δόγμα και την πολιτική εξουσία που επικρατούσε στο Μεσαίωνα και την εποχή της Αναγέννησης, και δείχνει την εμπιστοσύνη του στην ανάπτυξη και την πρόοδο της επιστήμης και της τεχνολογίας.

Ουσιαστικά η φιλοσοφία των ανθρωπίνων δικαιωμάτων χαρακτηρίζεται από την πίστη στην πρόοδο και την ανάπτυξη των επιστημών και υπόσχεται να απελευθερώσει τον άνθρωπο τόσο από την τυρανία που ασκούσε επάνω του η θρησκεία, χριστιανική και ισλαμική, όσο και τα απολυταρχικά πολιτεύματα και η φεουδαρχία.

επιστήμη της επιβίωσης», το οποίο ακολούθησε το 1971 συμπεριελάβε στο βιβλίο του, Βιοηθική, Γέφυρα στο μέλλον.

²⁷Καλοκαιριού Ελένη, *Επιμετρο, Η Επίδραση της Αρχαίας Ελληνικής Σκέψης στη Σύγχρονη Βιοηθική*, στο βιβλίο ΒΙΟΗΘΙΚΗ, Αρχαίες θεματικές σε σύγχρονα προβλήματα, εκδ. ΤΡΑΥΛΟΣ, 2007.

²⁸Ο. π., Οι αντιπροσωπευτικότερες από αυτές είναι : οι ωφελιστικές θεωρίες, οι δεοντοκρατικές θεωρίες, η περιπτώσιολογική θεωρία, οι φεμινιστικές θεωρίες, η προσέγγιση των τεσσάρων αρχών (principlism) και οι θεωρίες των δικαιωμάτων του ανθρώπου.

Βενετία Μπακαλούδη : *Το κείμενο αποτελεί την εισαγωγή της διπλωματικής εργασίας με θέμα «Η δυνατότητα των μόνων ανδρών, μόνων γυναικών και ομόφυλων ζευγαριών να αποκτήσουν τέκνα μέσω των μεθόδων υποβοηθούμενης αναπαραγωγής, υπό το φως της Υπόθεσης «Βαλλιανάτος και άλλοι κατά Ελλάδα», στο Ευρωπαϊκό Δικαστήριο των Δικαιωμάτων του Ανθρώπου».*

οποιές αυτό πρόκειται. Για αυτό, ο Mac Intyre³⁰ ισχυρίζεται ότι οι ηθικές διαφορές , όπου αυτές εγείρονται, είναι ατέρμονες και ασύμμετρες και πάντοτε επιμένουν και αιμύνουν.

Εκείνο που απαιτείται είναι η παράλληλη χρήση μιας ηθικής των αρετών³¹. Μια ηθική θεωρία των αρετών, η οποία λαμβάνει υπόψη της όχι μόνο το λογικό αλλά και τις αρετές και την εμπειρία του ιατρού, τον καθιστά ικανό να εφαρμόζει τις ηθικές αρχές με μεγαλύτερη ευαισθησία , επίγνωση και ακρίβεια κι έτσι να οδηγείται σε λύσεις που είναι πιο ευελεγκτες και δημιουργικές. Μια ηθική θεωρία των αρετών , η οποία δίνει προτεραιότητα στο χαρακτήρα του ηθικού υποκειμένου παρά στην ορθότητα της πράξης, δεν είναι απλώς πιο ρεαλιστική στον τρόπο με τον οποίο αντιμετωπίζει μια διλημματική περίπτωση , δεν μας παρέχει απλώς απαντήσεις που είναι πιο ευαισθητοποιημένες και φαντασικά πιο αναπτυγμένες, αλλά κυρίως βελτιώνει και εμπλουτίζει την ηθική μας προσέγγιση τόσο στην ιατρική όσο και στη Βιοηθική.

Στην μελέτη τούτη, αποδεικνύεται ότι τα θεμελιώδη δικαιώματα δεν παρέχουν, ως γνωστόν, απόλυτη προστασία, ως εκ τούτου κάθε περιορισμός τους δεν αποτελεί αυτόματα και αδικαιολόγητη παραβίασή τους. Πρέπει να εξετάζεται κάθε φορά αν γίνονται σεβαστοί οι όροι και οι περιορισμοί αυτών των περιορισμών. Σε περίπτωση σύγκρουσης μεταξύ των δικαιωμάτων αυτών η συνταγματική στάθμισή τους πρέπει να επιχειρείται με βάση δύο μεθόδους: την «πρακτική εναρμόνιση των συνταγματικών διατάξεων»³² και την «αρχή της αναλογικότητας»³³. Νομοθέτες, εφαρμοστές και δικαστές μπορεί να υιοθετούν ενίοτε αντιτιθέμενες μεταξύ τους απόψεις, υποχρεούνται όμως να τις συγκεκριμενοποιήσουν, να τις εξισορροπήσουν

³⁰Alasdair MacIntyre Chalmers (γεννημένος το 1929). Σκωτσέζος φιλόσοφος κυρίως γνωστός για τη συμβολή του στην ηθική και πολιτική φιλοσοφία, αλλά είναι επίσης γνωστός για τη δουλειά του στην ιστορία της φιλοσοφίας και της θεολογίας.

³¹Η προσέγγιση των ηθικών θεωριών αρετών δεν είναι καινούρια ούτε στην ηθική φιλοσοφία ούτε στη βιοηθική και την Ιατρική Ηθική ειδικότερα. Βλ. σχετικά και εντελώς ενδεικτικά, Virvidakis Stellos, *Problems of Moral Assessment: Hard cases in Applied Ethics, Skepsis, t. XVII/i-ii 2006*, σελ. 177-190, Pellegrino Edmund D. & Thomasma David C., *The Virtues in Medical Practice*, Oxford University Press, New York, Oxford 1993.

³²Hesse Konrad, *Grundzüge des Verfassungsrechts der Bundesrepublik Deutschland*, C.F. Muller, Καϊζερσλέρν, 20^η έκδ., 1995, σφ.περ.317.

³³Αντί άλλων, Ορφανουδάκης Σ., Η αρχή της αναλογικότητας στην ελληνική έννομη τάξη - Από τη νομολογιακή εφαρμογή της στη συνταγματική της καθιέρωση, Σάκουλας, Αθήνα - Θεσσαλονίκη 2003, σελ.31-40 και 54-68. Gerapetritis G., *Proportionality in Administrative Law - Judicial Review in France, Greece, England in the European Community*, Ant. N. Sakkoulas, Athens-Komotini 1997, σελ.53-58 και 151-171.

Βενετία Μπακαλούδη : *Το κείμενο αποτελεί την εισαγωγή της διπλωματικής εργασίας με θέμα «Η δυνατότητα των μόνων ανδρών, μόνων γυναικών και ομόφυλων ζευγαριών να αποκτήσουν τέκνα μέσω των μεθόδων υποβοηθούμενης αναπαραγωγής, υπό το φως της Υπόθεσης «Βαλλιανάτος και άλλοι κατά Ελλάδα», στο Ευρωπαϊκό Δικαστήριο των Δικαιωμάτων του Ανθρώπου».*

Έτσι η φιλοσοφία των ανθρωπίνων δικαιωμάτων, τουλάχιστον αρχικά, συνεργάζεται στενά με τις επιστήμες και την τεχνολογία στην προσπάθεια που κάνουν να προστατεύσουν τον άνθρωπο από τα θεολογικά δόγματα και από την πολιτική αυθαρεσία.

Σταδιακά όμως από σύμμαχοι και συνεργάτες καθίστανται αντίπαλοι, αφού η φιλοσοφία των ανθρωπίνων δικαιωμάτων χρησιμοποιείται πια για να προστατέψει τον άνθρωπο από τις καταχρήσεις των επιστημών και των βιοτεχνολογιών.

Οι απαντήσεις που δίνει η Βιοηθική στα ερωτήματα που εγείρουν οι βιοτεχνολογίες, οδηγούν συχνά σε αντιφάσεις. Το δικαίωμα για παράδειγμα της αξιοπρέπειας το οποίο υπαγορεύει το αδιάθετον του ανθρώπινου σώματος και των οργάνων έρχεται σε σύγκρουση με το δικαίωμα της αυτονομίας και των ατομικών ελευθεριών. Επιπλέον ένα τέτοιο δικαίωμα, όπως αυτό της αξιοπρέπειας, θα απαγόρευε τελικά κάποιες τεχνολογίες της αναπαραγωγής, όπως είναι η εξομοιωτική γονιμοποίηση και οι διάφορες μέθοδοι της ιατρικής υποβοηθούμενης αναπαραγωγής. Αντιλαμβάνεται, επομένως, κανείς, ότι οδηγούμεθα σε πάμπολλες συγκρούσεις μεταξύ του δικαιώματος της αξιοπρέπειας και του δικαιώματος της αυτονομίας, του δικαιώματος της ελευθερίας και του δικαιώματος της ισότητας κ.ο.κ. , για την επίλυση των οποίων η φιλοσοφία των ανθρωπίνων δικαιωμάτων δεν μας παρέχει καμία μέθοδο.

Όπως παρατηρεί ο Hottois³⁹, όσοι συνέλαβαν και συνέταξαν την Οικουμενική Διακήρυξη των Δικαιωμάτων του Ανθρώπου (1948) καθώς και οι οπαδοί της φιλοσοφίας των ανθρωπίνων δικαιωμάτων δεν τις διαπίστωναν και δεν τις πρότειναν έχοντας υπόψη τους τα ερωτήματα τα οποία εγείρονται στη βιοηθική. Δεν πρέπει όμως να παραλείψουμε να αναφέρουμε την εξέλιξη που έχει γίνει πρόσφατα στον τομέα αυτόν με την έκδοση της Οικουμενικής Διακήρυξης της Ουνέσκο για τη Βιοηθική και τα Ανθρώπινα Δικαιώματα.

Οι ποικίλες αυτές ηθικές θεωρίες των οποίων μετέρχεται η Βιοηθική για να απαντήσει τα ποικίλα ερωτήματα, είναι όλα δημιουργήματα της νεωτερικής εποχής μας. Είναι ηθικές θεωρίες που μας παρέχουν εναλλακτικές ηθικές αρχές, οι οποίες είναι όλες αποδεκτές εφόσον προϋποθέτουν εξίσου την αρχή της ουδετερότητας. Καμιά όμως από αυτές δεν μπορεί να δικαιολογηθεί περαιτέρω , αφού δεν υπάρχει μια κοινή σύλληψη του ανθρώπινου αγαθού και των πρακτικών ιατρικών και άλλων με τις

³⁹Gilbert Hottois (γεννήθηκε στις Βρυξέλλες το 1946), είναι ένας λόγιος και φιλόσοφος ειδικός σε θέματα ηθικής της τεχνολογίας.

Βενετία Μπακαλούδη : *Το κείμενο αποτελεί την εισαγωγή της διπλωματικής εργασίας με θέμα «Η δυνατότητα των μόνων ανδρών, μόνων γυναικών και ομόφυλων ζευγαριών να αποκτήσουν τέκνα μέσω των μεθόδων υποβοηθούμενης αναπαραγωγής, υπό το φως της Υπόθεσης «Βαλλιανάτος και άλλοι κατά Ελλάδα», στο Ευρωπαϊκό Δικαστήριο των Δικαιωμάτων του Ανθρώπου».*

και εν τέλει, να καταλήξουν σε «πρακτική εναρμόνιση» των συγκρούσιμων αγαθών³⁴.

³⁴Winkler M., *Kollisionen Verfassungsrechtlicher Schutznormen: Zur Dogmatik der «verfassungsimmanenten» Grundrechtsschranken*, Duncker & Humblot, Βερολίνο 2000, σελ. 288 επ. και 345 επ.